

בטעם הפרשת הכהן הגדול

• דף ב •

הרב יוסף שליט

א.

מבואר ביומא בדף ב שהיו מפרישים כה"ג שבעת ימים קודם יום הכיפורים.

בגמ' מבואר שכך גם היו מפרישים הכהן השורף את הפרה שבעה ימים להרבות בטהרתו. ובגמ' בדף ח: מבואר שפרישת הכה"ג לפני יום כיפור, פרישתו לקדושה, לעומת כהן השורף את הפרה שפרישתו לטהרה. וצריך להבין מהי מהותה של הפרישה לקדושה. (חוץ מהנפק"מ שאחיו הכהנים יכולים לנגוע בו).

עוד מצאנו בדברי התוס' ישנים ב: ד"ה "ואימא צוואה": "שבארו שהיתה הו"א לגמ' שגלמד מהפסוק רק פרישה ביום כיפור. ומקשים התוס', הרי יש בפסוק שני לימודים, גם מלשון ציווה וגם מהלשון לכפר, ולמה צריך שני לימודים? ומתצים התוס', שהיינו חושבים לרבות גם פרישה אחרי יום הכיפורים. והדברים תמוהים מאוד, מה שייך לחייב פרישה אחר יום כיפור? ומדוע שתהיה הו"א לחדש פרישה כזו, הרי אינה מכשירה לשום דבר?

ב.

והנה בגמ' ב. נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש מה פירוש "הבירה" המוזכרת בברייתא ובה נאמר שלפני הבירה היתה לשכת הכהן שהופרש לשריפת הפרה. ר' יוחנן מבאר שהבירה היא מקום בהר הבית, ור"ל סבר שהבירה היא המקדש. וצ"ע מה ייסוד מחלוקתן, שכן לכל דעה מביאה הגמ' מקור מפסוק שנקרא בירה.

הרמב"ם בהלכות פרה אדומה פרק ב הלכה א כתב: "מעלות יתירות עשו בטהרת פרה אדומה, והרחקות גדולות הרחיקו מטומאת המת בכל מעשיה, מפני שהיא כשירה בטבולי יום חשו שמא יבאו לזלזל בה, ומפני זה כשמפרישין הכהן השורף אותה מפרישין אותו ללשכה מוכנת בעזרה".

ובאור שמח פרה שם הקשה הרי מדיוק דברי הרמב"ם מבואר שפסק כריש לקיש, שהלשכה נמצאת בעזרה. וזה לפי שהבירה זה המקדש. ומדוע לא פסק כר' יוחנן, על פי הכלל שר"ל ור"י הלכה כר"י?

ומישיב שם דהנה מצינו דמבואר למסקנת הסוגיא בדף ג: שנחלקו במקור שממנו נלמדת פרישת הכה"ג ביום כיפור. לריב"ל נלמד הפרישה ממילואים, ומשם לומדים גם לפרישה בפרה. ולדעת ר' יוחנן, הפרישה היא רק משום מעלה בעלמא נהגו זהירות מטומאה. ומבאר, שאם לומדים ממילואים, אז כמו ששם פשוט שבעה בעזרה כך גם פרישת כה"ג, וכהן השורף את הפרה יפרשו בעזרה. אך לר"י שהוי מעלה בעלמא, זה לא נלמד ממילואים, ולכן הפרישה היא בהר הבית. וממילא פסק הרמב"ם כריב"ל, שהוא רבו של ר"י וכך גם פסק ר"ל בענין פירוש ה"בירה" שהכוונה למקדש.

ג.

בזה גם מבואר מה שהעיר האבן האזל מהלכות בית הבחירה בפ"ה הלכה יא. במה שפסק הרמב"ם שם שהכהן שיוירד לבית הטבילה מלשכת בית המוקד "הולך במסיבה תחת המקדש". והקשה האבן האזל למה ביאר הרמב"ם שהמסיבה עברה תחת המקדש, הרי במשנה בתמיד מבואר שהמסיבה עוברת "תחת הבירה", וז"ל שם: "ראיתי בגליון הרמב"ם של הרב החכם מוהרי"ז הורביץ ז"ל בעהמ"ח ס' "ארץ ישראל ושכנותיה" שהעיר דבתמיד ריש פרק א' כתב המפרש אמתני' דתנן במסבה ההולכת תחת הבירה דכי היכי דפליגי ר' יוחנן ור"ל בעלמא דר' יוחנן סבר מקום יש בהר הבית ובירה שמו, ור"ל אמר כל הבית קרוי בירה ה"נ פליגי הכא וא"כ פסק הרמב"ם כאן כר"ל, ובפ"ז מהל' מעה"ק הל' ד' כתב והמקום השני בהר הבית ושמו בירה והוא כר' יוחנן, והיא הערה שצריכה ישוב" וציי"ש בדבריו.

אך לדברי האור שמח באמת פסק הרמב"ם כריש לקיש וכנ"ל, שהבירה היא בית המקדש. ומה שביאר הרמב"ם לענין שריפת פסולי קדשים, שנשרפים "לפני הבירה" והכוונה להר הבית, כבר ביאר שם באבן האזל שהואיל וכתוב ששורפו "בבית הבירה" ולא בעזרה, כוונת הברייתא למקום בהר הבית. אך במקום שנזכר "בירה" סתם, קימ"ל שהכוונה לבית המקדש.

ד.

האור שמח בריש הלכות עבודת יום הכיפורים מבאר חידוש מופלא שיש שני דינים נפרדים בפרישת הכה"ג, וז"ל: "והנראה דהא דגמרינן פרישה ביוהכ"פ לכה"ג ממלואים, לפי שנכנס תחלה לפני ולפנים, כמו שאמר (שם) דנין תחלה במקום מתחילה כו', והנה פרישה לכה"ג הוי דומיא דקידוש ידים ורגלים, וקידוש ידים ורגלים קי"ל דאם לא קידש ידיו ורגליו שחרית לצורך עבודה חלל עבודתו, וכה"ג אף דצריך לקדש ידיו ורגליו בין עבודת בגדי זהב לעבודת בגדי לבן אעפ"י כן אם לא קידש לא נתחללה עבודתו. וטעמא יליף בפ"ב דזבחים (י"ט ע"ב) מקראי, כן גבי פרישה, אף שבמלואים היו מעכבים הוא משום שבפרישה דמלואים נתקדשו להיות ראויים לכהונה, ובלא זה לא היו ראויים לעבודה כלל, ולכן אם לא הופרשו אז היה עבודתם מחוללת, ולא נתקדשו בקדושת כהונה, דוגמא דאם לא קדשו ידיהם ורגליהם שחרית, שבלא הקידוש אינם ראויים אף לעבודת כהן הדיוט, שחללו עבודתם, אבל פרישה דכה"ג ביוהכ"פ דבלא פרישה ראויים לעבודות של בגדי זהב, והראויים בכהן הדיוט, רק להיות ראוי לעבודות הצריך להם כה"ג בעי פרישה, א"כ כמו דלא מעכבי ואינן מחללין עבודתם אם לא קדשו בין עבודת בגדי לבן לבגדי זהב ולבגדי זהב לבגד לבן, כן פרישה של מי שראוי לכהונה ולכל העבודות בלא הפרישה, רק ע"י הפרישה הוא נעשה ראוי לעבודת יוהכ"פ, אותה פרישה אינה מעכבת, ועבודתו כשירה בלא חלול, וכמו דיליף על קדוש ידים ורגלים מקראי דוהיתה להם חק עולם ולזרעו לדורותם כו', דבר המעכב בזרעו, ופרישה אינה בזרעו אינה מעכבת בו".

עפ"י חידוש זה מבואר, שהפרישה של כה"ג שמתכהן היא כפרישה שהיתה במילואים והיא כהתקדשות לפני העבודה, וכדין קידוש ידים ורגלים. אך הפרישה ביום הכיפורים היא מדין קידוש נוסף, וכמו קידוש ידים ורגלים שלפני החלפת הבגדים שהוא נוסף לקדוש הידים שנעשה בתחילת העבודה בכל יום.

ה.

בזה מבאר עוד האו"ש, שפרישת הכהן הגדול אינה מעכבת את עבודת יום כיפור, ולכן לא היו מפרישים גם את הכהן הנוסף שהיו ממנים תחתיו. לפי שמצינו שכהן גדול שלא קידש ביום הכיפורים את הקידושים הנוספים, העבודה כשרה ודלא

כדין כהן שלא קידש ידו"ר בבוקר. ולפי הנ"ל, שפרישת כה"ג היא כקידוש ידו"ר לתוספת קדושה אינה מעכבת. ושוב לא הצריכו להפריש את הכהן שתחתיו, שכן זה לא מעכב בדיעבד.

ובזה מבואר במה שאמרה הגמ' בדף ח שכה"ג ביום כיפור פרישתו לקדושה בניגוד לפרישת כה"ג השורף את הפרה שפרישתו לטהרה. שפרישה ביום כיפור דומה לקידוש ידים ורגלים, שהיא התקדשות לעבודה בנוסף לטהרה. אך במעשה פרה אין את הקידוש הנוסף של יום כיפור, ולכן פרישתו לטהרה. עוד מבואר, למה צריך לפרוש דוקא בבית הפתוח לעזרה, שכן קידוש ידים ורגלים חייב להעשות בעזרה, שהוא הכנה לעבודה. אך פרישת הכהן לשריפת הפרה שהיא מדיני הטהרה אינה צריכה להיות בדוקא בעזרה, אלא במקום שלא יהיה חשש של טומאה כגון הר הבית.

ו.

והנה התוס' בדף ח: ד"ה דאי נתקשו איך שכב הכה"ג במקום מקודש בקדושת העזרה? שכן לשכת פרהדרין היתה פתוחה לעזרה, וחשובה כקודש שאוכלים בה קודשי קודשים? ותרצו התוס', שצריך לומר שאע"פ שהיה קדוש בקדושת עזרה, הואיל ונבנה בחול מותר לשבת בו.

אך בגמ' בדף כה מבואר, שבלשכת הגזית היו עושין הפיס והיה שם זקן שיושב במערבה. ומקשה הגמ', דאם הלשכה היתה בנויה בקודש איך יושב בה הזקן הרי אין ישיבה בעזרה? ומיישבים, שהיתה בנויה חציה בחול וגם פתוחה לחול.

התוס' שם ד"ה אין ישיבה הקשו על הדין שאסור לשבת בעזרה מדברי הגמ' בזבחים בדף טז שרצתה ללמוד לפסול אונן לעבודה מק"ו מיושב. ומה יושב שאוכל בקדשים אם עבד חילל, ק"ו לאונן שלא אוכל שאם עבד חילל. ומקשים התוס', איך אפשר לכהנים לאכול קדשים בעזרה בישיבה. והרי אין ישיבה בעזרה?

ומתרץ שם ריב"א, שלצורך אכילת קודשי קודשים מותר לכהנים לשבת, משום שאכילה היא צורך עבודה, שכן בעלים אוכלים ובעלים מתכפרים. ולצורך עבודה מותר לשבת בעזרה.

ובזה מבאר הריב"א גם את דברי הגמ' בזבחים יט:, שלדעת חכמים אין הכהן מקדש את ידיו ורגליו כאחד, משום שצריך להיסמך על חברו וחשוב כיושב. ומקשה הגמ'

וליתיב וליקדש? ומדוע שלא ישב לכתחילה, ויקדש ידיו ורגליו ביחד. ומתרת הגמ', שכתוב לעמוד לשרת, ולומדים שקידוש ידיו"ר צריך להיות בעמידה. ומקשה התוס' הרי אין ישיבה בעזרה ואין היתה הו"א שיקדש ידיו"ר בישיבה בעזרה? ומבאר ריב"א ע"פ הנ"ל, שפשוט לגמ' שיש אפשרות לשבת בעזרה לצורך העבודה, ורק בגלל ההיקש לעמוד לשרת, לומדים שהקידוש צריך להיות בישיבה. וא"כ לדברי האור שמח נראה, שאפשר ליישב בצורה נפלאה את קושיית התוס', איך שכב כה"ג בלשכת פרהדרין שפתוחה לעזרה? שבאמת כה"ג היה שוכב בעזרה, ולא קשה מהדין שאין ישיבה בעזרה, כיון שהפרישה היא כקידוש ידים ורגלים, שהם צורך עבודה. מממילא יהיה מותר לשבת בה ולשכב בה, וכנ"ל.

ותוס' בדף ח שכתבו שהעזרה נבנתה בחול, סברו כמו דברי התוס' ביומאבדף כה שגם אכילת קדשים אסורה בישיבה בעזרה. וכן סברו התוס' בזבחים יט שסברת הגמ' לקדש ידים בישיבה הכוונה בסמיכה אך לא בישיבה ממש. וכל זה לדעת השיטה בתוס' שחולקת על ריב"א. אך לדעת ריב"א, הדברים פשוטים וכדברי האור שמח הנ"ל. ולהאמור, מובן היטב שכן קידוש ידים ורגלים חייב להיות בעזרה, וההתקדשות היא דוקא פרישה בעזרה.

ע"פ הנ"ל אפשר לבאר היטב דברי התוס' שנים, שהובא בפתח דברינו, שלגמ' היתה הו"א להצריך פרישה גם אחרי יום הכיפורים. שכן קידוש ידים ביום כיפור נעשה לפני לבישת הבגדים לעבודת היום, אך גם אחרי פשיטת הבגדים. שכן מקדש הכהן עשרה קידושין לפני ואחרי כל טבילה. ולכן חשבנו לחייב פרישה אחר יום הכיפורים מעין קידוש ידיו"ר שאחר העבודה. אך לעולם בדין פרישת כה"ג לפרה אדומה שהיא משום טהרה, ולא משון התקדשות כקידוש יו"ר, לא שייך כלל פרישה אחרי שריפת הפרה, ופשוט.

ז.

והנה בגמ' בדף ב: מבואר שהיתה הו"א ללמוד פרישה מיום כיפור לשמיני עצרת. ומבארת הגמ' שאי אפשר לחייב פרישה, שכן לחג סוכות אין חיוב פרישה וא"כ אין נחייב פרישה בשמיני עצרת, שהוא תשלומין לחג ראשון, לגבי קורבן עולת ראה.

וקשה, למה הדין שמאפשר להשלים את חיוב עולת ראייה, הופך את שמיני עצרת לפחות חשוב. וכי אם אדם יתפלל תשלומין בליל שבת במקום מנחה של יום שישי, אז תפלת יום שבת פחות חשובה?

ומצאתי שכן הקשה בגבורות ארי, וז"ל: "קשה לי, וכי משום שח' ראוי לחגיגה כז' ימי החג משום הכי הוי טפל ידידה אדרבה אי לא הוי חזי לחגיגה כמותו שפיר גרע מיניה. אבל השתא דחזי לחגיגה כמותו אינו טפל ידידה, דהא אם לא הקריב בחג עדיין ראוי להקריב בח' וחשוב כמוהו אף על גב דאם הקריב בחג אינו מקריב בח'. היינו משום דכבר יצא ידי חובת חגיגה, ואי אפשר לחוג ב' פעמים. ואי משום דאין בו חיוב חגיגה לעצמו גרע מרגלים דפסח וסוכות, וכיון דבדידהו אין צריך פרישה כל שכן בח', אם כן מאי פריך ואימא ראש השנה". עיי"ש מה שתירץ.

אך ע"פ חידושו של האור שמח הנ"ל אפשר לבאר שבכך שלא צריך פרישה לחג סוכות מבואר שאין עבודת עולת ראייה של סוכות צריכה קידוש נוסף. וא"כ נחזי אנן לו יצויר שהיה הכהן הגדול יכול להפסיק באמצע עבודת היום להקריב קרבן שאינו מעבודת יום הכיפורים, היה צריך בפשטות אחרי זה שוב קידוש ידים ורגלים לתוספת קדושה בשביל עבודת יום הכיפורים.

ואם כן כמו מצאנו שבין עבודה לעבודה צריך קידוש ידים ורגלים, כך אם משלים עבודת חג סוכות בהקרבת עולת ראייה בשמיני עצרת יצטרך פרישה בין עבודת היום של שמיני עצרת לעבודת התשלומין של סוכות. ואחר שיקריב התשלומין של עולת ראייה, יצטרך פרישה לתמיד של בין הערבים. וכמו שיש קידוש לפני עבודת פנים וקידוש אחר עבודת פנים.

ולכן אומרת הגמ' הואיל ונעשית בשמיני עצרת עבודת תשלומין, שאינה שייכת לאותו יום, אי אפשר ללמוד שצריך פרישה לעבודת היום. וכן ביום כיפור, לא שייך שהכהן יפסיק לעבודה אחרת, שכן יצטרך אח"כ שוב פרישה לסיום עבודת היום.